

293

פרוטוקול מס. 9/א

מישיבת ועדת הכלכלה

התקיימה ביום ג', י"ח בשבט, תשט"ז - 31.1.1956 בשעה 11,00

חברי הוועדה:

נכח:

- ב. אבניאל - יו"ר
- מ. אונא
- י. אלון
- מ. אולמרט
- ש. יוספטל
- ח. יהודה
- י. ניצני
- ש. פרלשטיין
- ג. שוקן

מוזמנים:

- מר אגרון - ראש עיריית ירושלים
- מר ישעיה - הממונה על המאוז
- מר דוזן - מטעם משרד המנים
- מר ברק - מטעם החברה הכלכלית
- מר פיקובסקי - מטעם התאחדות העלי התעשייה
- מר טכורש - מטעם התאחדות העלי התעשייה
- י. פונט - מטעם מועצת פועלי ירושלים
- י. לויין - מטעם רשות הפיתוח
- מ. שטנר - מטעם החברה הכלכלית
- נ. ביאלסקי - מטעם מועצת פועלי ירושלים

המשך הדיון בבעיית פיתוחה של ירושלים.

סדר-היום:

אני פותח את הישיבה.

היו"ר ב. אבניאל:

בהמשך הדיון בבעיית פיתוחה של ירושלים

בשמע היום בתחילה את דברי מנהל רשות הפיתוח מר לויין.

מר לויין:

רשות הפיתוח כמוסד האחראי על נכסיהם. כתוצאה מחוק נכסי נפקדים, הוא מוסד מסלתי ועליו להכניס לממשלה את ההכנסות המתקבלות מהנכסים, לאחר ניכוי ההוצאות הכרוכות בניהולם. אולם אין לרשות הפיתוח כל סמכות ואפשרות להקציב כספים למטרות אחרות אשר אינן קשורות בניהול ישיר של הנכסים הללו. לעומת זאת, בסמכותה של רשות הפיתוח, כחולשת על קרקעות נכסי נפקדים, להקציב קרקעות לנזקקים לכך, ואטום היא מורה לצורך זה קרקעות לקרן-הקיימת, לחברות שיכון שונות, לתעשייה וכדומה.

היו"ר ב. אבניאל:

מה הן הקרקעות בסניפות ירושלים שנמטרן על-ידי רשות הפיתוח למוסדות ציבוריים?

מר לויין:

לחברות שיכון נמטרן על-ידי רשות הפיתוח 5,300 דונם, ולתעשייה - 800 דונם.

ש.פ.

מטה לוינו:

מדיניות הפיתוח

כפי שהדגשתי מקודם, אין לרשות הפיתוח אמצ'ים, היא אינה רשאית להוציא מאמצעיה היא, לפי דעתו של היושב-ראש, על תכניותיה של רשות הפיתוח לגבי העתיד, אני מצטער להגיד שהיא תהיה חייבת להסתפק בהוצאותיה של העירייה בביוז, בהנחת הצנורות וכו'. מסופקני אם האוצר ימשיך לרשות הפיתוח את ההוצאות החדשות. עד כמה שהבינותי מהצעת האוצר, לא תוכל רשות הפיתוח להוציא סכומים אלא אם כן יקציב האוצר את ההוצאות הללו.

הינ"ר ב. אבניאל:

מה הם הנכסים שמעמיד האוצר לרשות הפיתוח בירושלים? אולי הכנסת תוכל להביא לידי לחץ

בענין זה.

מר מטה לוינו:

ישנם שטחים בלתי מפותחים; אני סוכן להמציא פירוט לוועדה.

מר יורט:

מה היה מחיר הקרקעות לתעסיה ולשיכון?

הינ"ר ב. אבניאל:

אבקש להמציא לי פירוט גם על קרקעות לפיתוח תעשייתי בסביבות ירושלים.

ועתה, אבקש את מר שטנר להרצות בפנינו.

מר שטנר:

אדוני היושב-ראש. אני מניח שהוועדה הזאת כבר שמעה רבות על בעיות ירושלים, ויש לי קצת חשש שמרוב הדברים לא תדעו ולא כלום, כמו שאומרים: מרוב עצים אין רואים את היער. ואני אולי בדברי אנהג בצורה יותר מדוי פשוטה ואסתדל להצביע מה נראה לי כעיקר.

בהיסטוריה אמצ'ים של ירושלים אפשר לציין שני דברים: (א) האוכלוסיה של ירושלים הייתה כפול, כיום היא מונה 150 אלף נפש; (ב) יש פה מסומ אותות הזמן שעיריית ירושלים מתכוונת להוציא אטיסייה של 3 מיליון לירות אגרות חוב שיוצמדו לרשות הציבור. אם תוך תקופה של 6-7 שנים יוכלנו להגיע לשני הדברים האלה - לאוכלוסיה של 150 אלף נפש ושעיריית ירושלים, לאחר כל הקטיים בהם היתה נתונה, יכולה לפנות לציבור הרחב באטיסייה כזאת - הרי זהו קפיצת דרך. נדמה לי שיותר להגיד שכמה וכמה דברים מצאו את פתרונם, ויותר לראותם כדברים שאינם טעונים החלטות מיוחדות. ואתן דוגמה: שאלת הקרקע. לא עומדת שאלת קרקע בירושלים. אין כל מחסור בקרקע לצרכי שיכון. אין כל מחסור בקרקע למטרות אחרות. עומדת שאלה רצינית מאד בגלל מצבה הטופוגרפי של ירושלים, טעב הגבולות אשר מסביב.

נוסף לאיזורי התעסיה ברוממה ובסקור-ברשך, עומדים קרקעות לאזורי תעסיה בגבעת-שאול ב', כמו כן פיתוח איזור תעסיה רחב ידיים בעין-כרם. זהו המקום היחידי שאנחנו יכולנו למצוא כמה מאות דונמים למטרה הזו. אותו ואדי שבסלל, איבן מגיע לגבול; אפשר למתוח פסי רכבת עד לאיזור פיתוח זה, עם חיבור קו לרכבת הדאסית.

באיזור תעסיה עין-כרם תהיינה יתרונות נוסף שהוא נמצא 200 מטר יותר במזרח, ונמצא על יד הכביש הראשי ועל-יד קו מתח גבוה של החשמל, גם מבחינה בטחונית זהו איזור נוח יותר. הצעתנו היא, להרבות בשטח תעשייתי, כי הוא מתאים למטרה זו. אפשר לציין עוד שלא עומדת שאלת המים ולא אספקת המים. הקו המקביל יתן מים והוא יתן פי-שלוש מסום שיש לו רזרבה של אספקה הרבה יותר גדולה.

(אחרי כן רשמה אד.)

מר שמר: (המשך)

נדמה לי ששאלת אספקת החשמל באה על פתרונה, ונעשה מאמץ גדול על-ידי משרד הפיתוח על-מנת לבנות את קו החשמל השני המקביל. הוא הדבר לגבי מיזוג חברת החשמל הירושלמית עם החברה הא"י ללא צורך בהשקעות - עניין שאני בכל-אופן הייתי בין מצדדיו בזמנו ועד עכשיו. בישיבת ועדת הכלכלה של הכנסת הראשונה, בהנהלתו של מר בדר, כאשר הועלתה שאלת החשמל על הפרק, העליתי מחשבה שאין צורך ללכת בדרך של השקעות אלא לפתור את השאלה בצורה אחרת. השאלה נפתרה למעשה, ואולי ארשה לעצמי להגיד, שפרט להמלצה בדבר הקמת שדה תעופה, הרי כל ההמלצות של ועדת הכלכלה נתמלאו. הלוואי וזה יהיה גורל המלצות ועדה זו.

רצוני לסייח את דברי בנקודה אחת - בעניין פיתוח התעשייה והמלאכה בירושלים. אני יוצא מהנחה שיש לנו עניין להגדיל את אוכלוסיית ירושלים מעל ל- 150 אלף נפש. ברגע זה אנו רואים כשלב קונקרטי תוספת של 50 אלף נפש, ואח ראש העיר דיבר על אוכלוסייה בת 250 אלף נפש, הרי עוד הדרך לפנינו. אולם ייזמת בעיה של ביטוח הקיימ ולא רא ההרחבה, ובצדק העירו פה שגם התעשייה הקיימת לא תמשיך להתקיים אלא אם תהיה תוספת.

אשר לבעיית הקיימ, בעיית ירושלים המונה 150 אלף נפש - הרי אמרתי כבר את הדברים האלה בפני ועדת חשיין (ואת הדברים שאבטא אולי לא חשמעו מפי רבים) שאינני חושב כי ירושלים נופלת ביכולתה ובכוח קיומה הכלכלי ממוצע של ערים אחרות בארץ. אם נקח את מספר המפרנסים בירושלים - ומספר חברי ההסתדרות בבירה מתקרב ל- 30 אלף איש ואשה, וזה אינו אומר שזהו המספר הכללי של ציבור העובדים, כי מחוץ להסתדרות יש אלפי רבים המאורגנים בהסתדרויות אחרות וכאלה שאינם מאורגנים כלל; אם נקח בתור קנה מידה אחר את מצב הפקדונות בבנקים ומצב האשראי; אם נקח בתור מודד את הבניה הפרטית - אם נעשה השוואה של כל אלה ניווכח לדעת שירושלים אמנם אינה יכולה להשתוות עם תל-אביב וחיפה, אבל היא עומדת אחריהן. במידה ואנו לוקחים איזה קנה-מידה או כמה וכמה נתונים - וחבר-הכנסת אבניאל כאחד הכלכלנים יודע שלא פשוט למדוד את הממפרטורה הכלכלית של כל מקום - הרי מסתבר שאין לפנינו חולה מסוכן או גוף חלוש מבחינת היכולת הכלכלית, אלא גוף הנלחח על קיומו ויש לו בעיות קשות, הקיימות אולי בכל מקום. כאשר עמדה שאלת תשלום המסים לעיריה - והדבר אורגן כהלכה - נוכחנו לדעת שלירושלים, בתור משלמת מסים, יש יכולת מסוימת והיא אף ממלאת את חובתה. צויין כבר שכל ההלוואות שניתנו לירושלים נשתלמו חזרה, וזה אומר שכדאי להשקיע בירושלים. הממשלה וגופים אחרים, גם פרטיים, שהשקיעו כספים בירושלים, לא השקיעו אמצעייהם בעסק שאינו כדאי.

והערה אחת כללית. במשך כל הזמן טענו, שאין אנו רוצים בסובסידיות, שאין אנו סבורים שאפשרות לבנות את כלכלת ירושלים או מפעלי תעשייה על סובסידיות. טענתנו היתה שאנו רוצים הקלות: הקלות באשראי, בהקצאת קרקע ובהזמנות, כי התעשייה והמלאכה בירושלים צריכות להתחרות הן במחירים והן בתנאים עם תעשיות אחרות בארץ ובחו"ל - וציינן נקודה זו בצורה נאה בישיבה הקודמת בא-כח התאחדות בעלי התעשייה בירושלים.

מפי מנהלה של החברה הכלכלית חשמעו על הפעולות שנעשו עד כה לפיתוח התעשייה והמלאכה בירושלים, אולם נדמה לי שוועדת הכלכלה חייבת לשאול את עצמה: אם יש להרחיב את כלכלת ירושלים כדי שתקלוט 50 אלף נפש נוספים, על יסוד מה ייעשה הדבר?

אני רחוק מלהתייחס בזלזול לענפי כלכלה אחרים, אבל חושבני שענף התיירות והקיימ יתפוס בירושלים בלי ספק מקום חשוב ונכבד. את ענף הבניה יש לראות כענף קבע, ונעשים כל המאמצים על-ידי העיריה וגופים אחרים כדי למנוע משבר בענף חשוב זה ולמנוע בעד הגירת אנשים בעלי מקצוע מירושלים למקומות אחרים. כל אלה דברים חשובים, אולם רבותי, אין לראות שענפים אלה יוכלו לקלוט מספר גדול של מפרנסים נוספים בשנים הקרובות. אני מקווה שענף הפקידות אינו עומד בפני הרחבה, והמטרה אינה להפוך את ירושלים לעיר בה תתפוס הפקידות את החלק הארי, אלא חלק מסוים בלבד בכלכלת העיר; עיר אינה יכולה להתקיים על פקידות בלבד. אולם מכל מקום, אין להניח שהממשלה או מוסדות אחרים ירחיבו את מנגנוניהם,

ותוך השנים הקרובות הם יוכלו לקלוט בענף זה מאות אנשים בלבד. מסתבר איפוא שהרחבת העיר וקליטת משפחות נוספות בה יכולים להתבטא כמעט אך ורק על פיתוח התעשייה והמלאכה בירושלים. אין מנוס מהמסקנה ההגיונית הזו.

ידוע מהנסיון שכל משפחה נוספת בתעשייה יוצרת מקום לשירותים נוספים, למסחר, הובלה וכל הכרוך בכך. אם מדובר על תכנית לקליטת 50 אלף נפש, יש לראות כבטיס מינימלי לתכנית כזו יצירת פרנסה ל-5 אלפים איש בתעשייה ומלאכה תוך 5 - 4 שנים. יש להניח כי יהיה צורך להשקיע 8 - 10 אלפי לירות לקליטת כל עובד, אם נוציא מכלל זה את צרכי השיכון וצרכים אחרים, היינו: 40 - 50 מיליון ל"י למטרה זו בלבד. אלה שיקלטו בתעשייה ומלאכה יתנו תוספת תעסוקה לאנשים נוספים בשטח השירותים. התכנית היא שהרמת הסטנדרט של העיר תביא לידי התקדמות בשטח התיירות והקיס וגם בענפים אחרים. באופן כללי חושבים שכל איש נוסף בתעשייה ומלאכה יביא לקליטת שני אנשים שיועסקו בענפי בניה, הובלה ושירותים אחרים.

הנסיון בשטח התעשייה מלמדנו, שהקשי העיקרי הוא בנושא התעשייה ולא דווקא, כפי שרבים סבורים, בשטח הכספי. שאלות כספיות ניתנות לפתרון ביתר קלות מאשר מציאת נושא תעשייתי, נושא בעל נסיון מקצועי מספיק, בעל יכולת ארגונית מספקת כדי ליצור מפעלי תעשייה. בשטח זה התחבטנו רבות ועודדנו כל פרט או גוף, בין אם זה גוף הסתדרותי או אחר, וכל חברה על-מנת לבוא לירושלים וליצור תעשיות. השאלה היא של יצירת נושאים, ואם לא יהיו נושאים במידה מספקת לא יהיה מנוס מכך, שהחברה הכלכלית חצתה להשתתף במפעלי תעשייה או ליצור מפעלים למטרה זו. ידוע לחברי הוועדה, שבאנגליה יצרה דוקא הממשלה השמרנית כלי מיוחד עם הון רב לשם יצירת תעשיות והמת מפעלי תעשייה שהיוזמה הפרטית לא היתה מוכנה ללכת אליהם. השאלה הראשונה היא איפוא של הנושא, והשניה - של העזרה הכספית הדרושה לשם הקמת מפעלי תעשייה אלה.

אין להניח שממקורות פרטיים נוכל לגייס יותר מאשר 30% - 25% מהכסף הדרוש להקמת מפעלי תעשייה, ויהיה צורך לגייס את 75% הנותרים, היינו 30 - 40 מיליון ל"י, ממקורות ציבוריים, קרי: הממשלה או חברת השילומים.

השאלה השלישית הקיימת בשטח התעשייה והמלאכה היא שאלת הקרקע ופיתוחה.

מידת גידולה של ירושלים עד כה, העובדה שלמרות כל הקשיים הגענו לאוכלוסייה המונה 150 אלף נפש בבירה וכן העובדה שהעיריה התעודדה - וציינו כבר את סימן ההיכר החשוב להתעודדות זו - כל אלה מוכיחים שהעיר ראויה לכל עזרה בפעולותיה. המאמצים שלנו, אם יהיו מכוונים לתכלית ברורה - לתכנית של תוספת חמשת אלפים מפרנסים בתעשייה ומלאכה תוך תקופה של 5 - 4 שנים (ואם אפשר לעשות את המלאכה תוך תקופה יותר קצרה - אדרבא!) מכאן הפתח גם לפתרון בעיית הרחבתה של ירושלים; זוהי אפשרות היחידה, לפי עניות דעתי. מכאן גם המקור לביטוס הקיים ולהבראתו ולסילוק חלק מהקשיים בהם נתקלת ירושלים.

חושבני שהנסיון אשר נצטבר עד כה ומה שנעשה על-ידי הממשלה, על-ידי העיריות, על-ידי גופים שונים שפעלו ועל-ידי החברה הכלכלית אומר לנו, שתכנית כזו ניתנת להגשמה, ואין משיאים כאן למישהו עצה להשקיע כספים בחבית ללא תחתית; להיפך - ראינו שההשקעות בירושלים נשאו במשך הזמן פרי והשתלמו.

בקשתנו איפוא שוועדת הכלכלה, לאחר שתשמע את דברי מנהל החברה הכלכלית, תסמוך ידה על תכנית מסוג זה.

מר ברק:

חושבני שמר שטנר, באמרו שירושלים היא גוף חי, בריא ובממוצע אינו נופל מכל מקום אחר בארץ, התכוון לכך שיש בירושלים כל היסודות המאפשרים למקום, בעזרה מסויימת, לעמוד על רגליו. עובדה היא כי ירושלים אחרה בהתפתחותה הכלכלית. כאשר התעשייה הישראלית התקדמה בצעדי ענק, לפעמים אפילו בלתי מבעייתיים, נמצאה ירושלים במצור; ירושלים איבדה את ה"אינטרלנד" שלה, אין לה דרכי תחבורה זולים ובמשך שנים היא סבלה מחוסר מים ומשמל. כל הגורמים הללו נרדו ונותנים את אותותיהם עד היום, ויש להביאם בחשבון.

רצוני לחזור ולהדגיש כי למרות כל זאת אין אנו מבקשים יחרונו לירושלים; אנו רוצים השוואה. יש להשוות את חנאי התעשייה והמלאכה בירושלים לאלה הקיימים לגבי מפעלים כאלה במקומות אחרים בארץ. עובדה היא כי בכל מקום בארץ - ואני מתכוון למקומות עירוניים ומיושבים יותר - קל יותר להסדר מאשר בירושלים. לפני שנה ומחצה ערכנו סקר באחד מבתי-הספר המקצועיים בעיר, שממנו אפשר היה להיווכח כי אחוז התלמידים שגמרו את בית-הספר ונטארו בירושלים הגיע ל-50%. בעצת העובדה שמישהו עוזב את ירושלים אין טכנה; הטכנה נעוצה בכך, שאפילו בשטח הפקידות אפשר להסדר באופן יותר טוב במקום אחר, והמקום אינו ירושלים. אגב, בתל-אביב וחיפה אין אחוז העוסקים בפקידות נופל מזה שבירושלים, ההבדל הוא בכך שהפקידות בערים האחרות מתרכזת סביב תעשייה ומלאכה. ומי הם העוזבים? בדרך-כלל עוזבים אותם צעירים שסיימו את שירותם בצבא. אחוז העוזבים בגילים 20 - 40 הוא גבוה כאן ביותר. הסיבה פשוטה: אדם צעיר מחפש להסדר במקומות בהם אפשרויות העבודה יותר רבות והמציעים חנאים יותר טובים.

היו"ר ב. אבניאל:

האם אפשר לדעת מי עוזב את ירושלים בשנים האחרונות, כמה בעלי מקצוע?

מר ברק:

אין אפשרות לדעת זאת בדיוק. יש להבין אולי לנפשו של בעל מקצוע העוזב את העיר, אולם הדבר פוגע קשות באפשרויות פיתוחו של המקום, פיתוח יזמי התעשייה בו. מסתבר איפוא שבעלי המקצוע הטובים צריכים לקבל עזרה מלאה ושלימה, כזו שאינה ניתנת להם במקומות אחרים, כדי שישתלם להם להיות בעיר. הדבר יכול למצוא את ביטוי במתן אשראי יותר נוח וזול לבעלי התעשייה.

מה הן הבעיות העומדות לפנינו וכיצד לפתורן - ואשים את הדש על החסר ולא על הקיים. מר לויץ בהופעתו הקצרה הביע, נדמה לי, דבר יסודי וחשוב לגבי הגישה שצריכה להיות לפיתוחה של העיר ומציאת אמצעים לכך. הוא אמר שלרשות הפיתוח תפקידים רבים: למכור נכסים, להחכירם, לקבל את ההכנסה ולהשתדל שתגדל וכו', ואם יש בעיות מיוחדות - האוצר צריך לדאוג לכך. ממשלות ועיריות בארצות שונות הבינו, שכאשר יש צורך לפתח אזור מסוים, בגלל סיבה זו או אחרת, צריך להיות מוקם מכשיר מיוחד למטרה זו. על נושא זה נסב הוויכוח, כאשר מדובר על הצורך בהשקעת כספים בחברה הכלכלית, שהיא המכשיר לפיתוחה של העיר. טוענים לעומתנו: האם אתם צריכים לפתח קרקעות, הרי לשם כך קיימות רשות הפיתוח. כאשר אנו פונים לאוצר או למשרד המסחר והתעשייה בבקשה לעזרה כספית למפעל שיש להקימו, התשובה היא: לשם מה? אם הממשלה תצטרך לתת עזרה כספית למפעל מסוים, היא תתן אותה באופן ישיר ולא באמצעותכם. ולא כך הוא; משרדי הממשלה ומוסדותיה יש להם חוקים קבועים, וכל אחד מהם פועל במסגרת מיוחדת. אם הממשלה רוצה לפתח שטח מסוים - עליה לעשות זאת באמצעות רשות מיוחדת. זהו הנוהג בעולם כולו, וגם בארץ. כבר-טבא הקימה למטרה כזו את חברת הצרות-הדר, וכך עשתה גם רעננה, היות והעיריות הן ככולות מדי. כדי לפתח עיר או אזור צריך להקים גוף מפתח, ובירושלים החברה הכלכלית היא הגוף העושה את המלאכה.

החברה הכלכלית היא חברה בה משתתפים דו-גורמים הציבוריים הקיימים במדינה. במניותיה מחזיקים: מדינת ישראל, קרן הקיימת, קרן היסוד, חברת העובדים, חברת הכשרת הישוב, קרן למפעלים קונסטרקטיביים של הציונים הכלליים, העיריה ואנשים פרטיים. תמיד רצינו שבין משתתפי החברה והיושבים בהנהלתה יהיו גורמים נוספים, ובעיקר -

התאחדות בעלי התעשייה, אולם לדאבונו הרב הדבר מבוסס על מניות, וכאשר הצענו להח קניית מניות לא היו להם האמצעים לכך. נשמח מאד אם יוכלו להצטרף לחברה בדרך זו או אחרת.

הון החברה מגיע עד היום ל- 970,000 ל"י, ומתוך זה נתנה הממשלה 550,000 ל"י.

מה עושה החברה ומה עשתה עד היום? לפיתוח דרוש קודם כל מקום, ואנו החילוננו לפתח אזורי תעשייה. מר לויז הזכיר כאן שטח של 800 דונם, והוא כנראה התכוון בכך גם לשטח של 400 דונם אשר בגבעת שאול ב'. שטח אזור התעשייה ברוממה, אשר הופקע על-ידי הממשלה, הוא 430 דונם, אולם אותו חלק הניתן לשימוש אינו עולה על 180 דונם - וגם בחלק זה יש בניינים קיימים, כך שלמעשה השטח הוא פחות מאשר 180 דונם.

כך יש שטח בן 25 דונם במקור ברוך, ובו בניינים שהוקמו על-ידי החברה הכלכלית אשר שטחם מגיע ל- 33 אלף מ². שטח הבניינים שהוקמו במקום שלא על-ידי החברה הכלכלית מגיע ל- 20 - 15 אלף מ². חושבני שנכון יהיה להגיד, ש 60% מכלל בנייני התעשייה שהוקמו בעיר הוקמו על-ידי החברה הכלכלית. בשנים האחרונות האחוז הולך ומשתנה לרעתם של בעלי מפעלים אחרים.

בבניינים הללו יש כ- 87 מפעלי תעשייה, ועם אלה שעומדים אתנו בקשר ועומדים לקום בימים הקרובים יגיע המספר ל- 92 - 93 מפעלים.

בשטח של רוממה איפשרנו לבעלי מלאכה שונים לרכוש שטח של 3,500 מ"ר, אליו הם העתיקו את מושבם מהמקום שנמצאו בו קודם לכן.

מבין 54 המפעלים האחרים - 41 הם מפעלים חדשים, מפעלים גדולים וקיימים כמו: בית-החרושת לנעלים, חברת יזרם, חברת פיל-אריג, חברת מכסף, החברה לתעשיית עפרונות ופלטטיקה וכדומה.

במפעלים הללו עבדו - לפי מפקד שנערך ב- 20 לינואר - 1,089 פועלים. אם מדובר על תוספת של 5,000 פועלים בתקופה של 5 שנים, היינו אלף פועלים לשנה, הרי שזה ענין שכדאי לטפל בו.

אנו מתחבטים בבעיות שונות, מהן כאובות. בשטח התעשייה ברוממה אין יותר קרקע מתאימה, ורשות הפיתוח החליטה למסור לנו עתה קרקע במחיר של 1,000 ל"י הדונם - וזוהי הנחה שהיא מעניקה לנו, כי עבור הקרקע שקבלנו לפני ארבע שנים שילמנו 5,000 ל"י הדונם - וזהו מחיר שאי-אפשר לעמוד בו. כן קשה להתגבר על בעיות פיתוח הקרקע. בשטח מסוים שילמנו עבור הקרקע 3,750 ל"י הדונם ו- 1,200 ל"י עבור פיתוח, והפיתוח לא היה שלם. תעשייה אינה שיכון, היא דורשת מרחב. כל בעל תעשייה מתחיל רואה אפשרויות של הרחבה ומבקש שטח נוסף.

אנו מטפלים היום באזור תעשייה חדש בגבעת שאול ב'. לכתחילה קיבלנו רק שטחים מסוימים (מצביע על המפה) בסך-הכל 80 דונם. אנו מקווים לקבל שטח נוסף, ומדבריו של מר לויז הבינותי שיש לנו סיכויים לקבלו. שטחים אלה מהווים יחד 350 דונם.

אם נקבל שטחים אלה תעמודנה שתי בעיות עיקריות: האחת - מה יהיה מחיר הקרקע. נאמר לנו שמחירה יהיה 1,000 ל"י הדונם, וזהו מחיר שאין לעמוד בו. הקרקע בירושלים אסור שתהיה יותר יקרה מאשר 100 - 50 ל"י הדונם; היא צריכה להיות בבחינת קרקע חקלאית. בעיה אחרת ורצינית היא בעיית הפיתוח, וקודם קודם לא כמה יעלה הפיתוח אלא מי יבצעו. שמענו ברורות ממר לויז, שרשות הפיתוח לא תוכל להוציא כספים למטרות שהחוק אינו מחייבן בלי רשיון מיוחד מהאוצר. השאלה היא על כן - מי יפתח שטחים אלה. הצעתי למר לויז שהם יפתחו את השטח, וכאשר ימסרו לנו חלקים ממנו יחייבונו בהוצאות הפיתוח. החשובה היתה ברורה, שאין הם יכולים להתחייב על הוצאות פיתוח. הצענו זאת לעירייה, אולם טענתה היתה שאין לה אמצעים למטרה זו.

אני מתאר לעצמי שכדי לפתח 350 דונם דרושית 350 אלף לירות. אם רוצים שהתעשייה תבוא לירושלים - יש לדאוג לאזור תעשייה מפותח שיהיו בו כבישים, ביוב ושאר שירותים. היינו שמחים לו נמצא מוצא או כתובת אחרת לדברית הללו, אולם חושבני שאין מנוס מכך: או שגוף כמו החברה הכלכלית יקבל את השמחים ויפתחם וימסרם לבעלי מפעלים, או שלא יהיה מי שידאג לכך.

אנו מקבליים בכרכה את הקצאת השטח לתעשייה בגבעת שאול, אולם זה אינו הפתרון. עלינו לדאוג לאזור תעשייה יותר רחב וגדול של 700 - 800 דונם, אשר ייעזר בתחבורה של רכבת.

אני עובר לשאלת איתור מפעלי התעשייה. הארץ מחולקת לאזורים, וירושלים נמצאת באזור ב'. חברת הצרות-הדר קיבלה מתקציב הפיתוח מיליון ל"י, ואנו קבלנו 275 אלף ל"י בלבד, למרות שהחברה נמצאת באזור ג'.

הממשלה משתתפת בחלק ניכר ממימונו של כל מפעל תעשייתי גדול המוקם בארץ, לפחות ב-50%, ובדרך כלל באחוז יותר גבוה. אם נעשתה תכנית לקליטת אלף פועלים לשנה, הרי זה אומר לאתר מפעלי תעשייה בירושלים.

היו"ר ב. אבניאל: האם יש מחשבה או תכנית אילו מפעלי תעשייה באים בחשבון?

מר ברק: כל מפעלי תעשייה בהם ההובלה אינה מהווה גורם מכריע יכולים לזא בחשבון. בעיית ההובלה בענף המטוויות מתבטאת ב-400 טון לשנה, היינו: ב-20,000 ל"י, וזהו ענף שצריך לתת תעטוקה ל-300 איש באופן ישיר. אם הממשלה עומדת לשלש את תעשיית הטכסטיל בארץ בעקבות הרחבת מטעי הכותנה - הרי חלק מסוים מהרחבה זו צריך לזא לירושלים. תעשייה זו יכולה לפק עבודה ל-3,500 - 3,000 פועל בכל הצורות השונות: בסווייה, אריגה ואחר-כך בקונפקציה. יש תכניות לתעשיית האופטיקה, אלקטרוניקה, יצור רפואות ועוד. תעשיות אלה יכולות להבטיח, באם תהיה עזרה ונכונות, שהתכנית לתוספת חמשת אלפים פועלים תוך 4 - 5 שנים תהיה בת-ביצוע.

לא אגע בבעיית האשראי, כי דובר עליה. אולם חיזוק המוסדות המוניציפליים והעירייה על-ידי מתן הקלות בקבלת אשראי הוא גורם מאד חשוב, אם לא מכריע, בכל הבעיה של פיתוח התעשייה. אם כי חושבני שלעירייה עצמה קשה יהיה לעסוק בפיתוח בשל המטגרת הכובלת שהיא נתונה בה, בכל-זאת כוחה הוא לאין ערוך ועזרתה גדולה מאד.

לקרן לעידוד התעשייה הוקצב סכום של 400 אלף ל"י, וזהו סכום שאין בו כדי לפתור את בעיית האשראי לתעשייה הקיימת. במשך השנתיים וחצי האחרונות ניתנו הלוואות בסכום של 900 אלף ל"י.

את דברי אפשר לסכו בנקודות אחדות:
(1) חיזוק החברה הכלכלית. הונה צריך להיות לפחות בן 3 מיליון ל"י, כדי שהיא תוכל לממן פיתוח יותר רחב וגם הקמת מפעלים;

(2) פתרון בעיית הקרקע על-ידי הקצאת קרקע יותר זולה ועל-ידי חיפוש ואיתור מידי של אזור תעשייה יותר רחב שאפשר יהיה להשתמש בו תוך שנתיים;

(3) קביעת ירושלים כאזור א' בתכנון הארצי;
הכולל;

(4) חיזוק המוסדות המוניציפליים;

(5) הגדלת קרן האשראי;

6) באם הממשלה באיזה דרך שהיא תשמש במסים כאמצעי מעודד לפיתוח, הרי ירושלים אריכה להיות כלולה בין אלה שיקבלו את ההקלות הללו. כן רצוי לחשוב על הגדלת המינימום הפטור ממט לגבי ירושלים, כי מינימום זה מתבסס על מינימום הוצאות, וידוע כי בירושלים מחיר מצרכים שונים הוא יותר גבוה, אפילו אלה שנקבע עבורם מחיר רשמי.

מר טכורש: קיימת קרן לעידוד ירושלים שהונה הוא 200 אלף ל"י, בה משתתפות האוצר, משרד המסחר והתעשייה והבנק הלאומי. בחודש אוגוסט הוחלט פה אחד להגדיל את הון הקרן ל- 300,000 ל"י, ומסתבר שעד היום לא הכניסה הממשלה את חלקה בסכום של 48 אלף ל"י.

היו"ר ב. אבניאל: האין אפשרות לעשות דבר בענין התיירות והקיס, ואם כן - בצורה מאד מרוכזת?

מר ברק: שטח זה אינו בתחום פעולותיה של החברה הכלכלית.

היו"ר ב. אבניאל: כמה כספים בכלל העמדתם לעזרת פיתוח ירושלים מיום קום החברה הכלכלית? כמה מפעלים חדשים קמו בעזרתכם, כמה מהם נשארו במקום וכמה עובדיהם מעסיקים?

את ראש העיר ברצוני לשאול: האם נכון הדבר שמפעלים בירושלים עומדים להתחסל?

מר אגרון: היתה סכנה שמפעל אחד גדול - בית-החרושת לנעלים - יתחסל, אולם לאחר שנזעקו כמה גורמים נראה שהסכנה חלפה.

היו"ר ב. אבניאל: מה היו הסיבות?

מר אגרון: בין היתר מחסור בהון חוזר.

מר ברק: העמדנו לרשות הגופים השונים את הון החברה בסך מיליון ל"י וכך 500 אלף ל"י שקבלנו מתקציב הפיתוח כהלוואה. נראה שעומדיהם להקציב לנו מתקציב הפיתוח 100 אלף ל"י בלבד, ואינני יודע מה נוכל לעשות בסכום זה.

ג. שוקן: האם אפשר לדעת כיצד מושקעים אותם 1,500,000 ל"י?

מר ברק: כספים אלה מושקעים בבניינים. חלק קטן, סכום של 60 אלף ל"י, ניתן בהלוואה משני טוגים: (1) בזמנו נחנה הסוכנות היהודית הלוואות מקרנותיה היא והעבירה לנו את הכספים כהשקעה; (2) הלוואות שניתנו על-ידנו בטכום של 20 - 15 אלף ל"י.

ג. שוקן: האם כל השטח מנוצל לייצור או שיש בניינים ריקים?

מר ברק: כל השטח תפוס על-ידי מפעלי תעשייה, פרט לשטח של 1,500 מ"ר שאינו תפוס עדיין אבל יש לגביו אופציות או מחנהל משא ומתן.

היו"ר ב. אבניאל: אמרת כי לפי מפקד שנערך בינואר עבדו במפעלים הללו 1,100 פועלים. כמה מהם עבדו קודם לכן וכמה מהם חדשים?

מר ברק: על הפועלים אין לנו סטטיסטיקה, אולם רובם חדשים שהתאקלמו יפה. 43 מהמפעלים אח מפעלים חדשים, מהם 20 מפעלים מאושרים בהתאם לחקק לעידוד השקעות הון.

היו"ר ב. אבניאל: אולי נציג מועצת פועלי ירושלים יכול לומר האם יש תוספת במספר פועלי התעשייה והמלאכה לעומת מה שהיה לפני קום המדינה?

מר ביאלסקי: התשובה חיובית.

היו"ר ב. אבניאל: נהיה מעוניינים לקבל מספרים בנדון.

מ. אולמרט: מהו ההון הנוסף שהושקע, פרט ל- 1,5 מיליון?

מר ברק: חושבני שעוד כסכום הזה השקיעו בעלי המפעלים. יש שני צורות מסירה: חלק נמסר בתנאי חכירה ומסתר שנצטרך לשפר את התנאים כי במקומות אחרים הם יותר טובים; וחלק אחר נמסר בתנאי שכירות; אנו נותנים הנחות שונות לשוכרים בזמן הראשון עד שהמפעל עומד על רגליו, ולאחר מכן עוברים לטכירות רגילה.

היו"ר ב. אבניאל: מה בקשר לרכישה?

מר ברק: אנו רואים זאת בעין יפה.

ג. שוקן: השקעתם 1,5 מיליון ל"י בשטח של 33 אלף מ"ר, בו עובדים למעלה מאלף פועלים. כיוון שיש תכנית לתוספת של חמשת אלפים עובדים במשך חמש השנים הבאות, יש צורך להשקיע בכל שנה 1,5 מיליון ל"י בבניינים בלבד. נניח שסכום זה יעמוד לרשותכם והייתם מקימים מבנים - האם היו מועמדים בעלי מפעלים שהיו מוכנים לקבל שחחים אלה? ואם כן - מה הם המפעלים שהיו יכולים לקום ואינם קמים מפני שאינכם יכולים להעמיד לרשותכם שחחים מתאימים?

מר ברק: בהתאם לתכנית, היינו צריכים לקבל בשנה זו 2,100,000 ל"י לפצולות שלנו. חשבנו שאם נקבל 500 אלף ל"י מהממשלה וכסכום הזה מהעיריה, הרי נוכל לגייס 1,100,000 ל"י נוספים בעצמנו, מכספיהם שהשקענו וכספיהם של בעלי המפעלים.

בשטח הטכסטיל חתמנו חוזה עם מפעל אחד ואנו מנהלים משא ומתן על הקמת שני מפעלים אחרים. אנו חושבים שאם יוקמו בנייני תעשייה ונוכל למלא אחרי ההתחייבויות שלנו - יהיו גם מפעלים.

ג. שוקן: מהו גודל השטח לו יהיו זקוקים המפעלים שחתמתם אתם חוזים?

מר ברק: חוזה אחד נחתם בקשר להקמת מטווייה בת עשרת אלפים פלכים. הון ההשקעה יהיה 2,100,000 ל"י, מחציתו השקעה פרטית, והשאר - מתקציב הפיתוח והשילומים. למחרת זו דרושים 5,000 מ"ר, והבניה תעלה 400 אלף לירות, מזה נצטרך להשקיע אנחנו 300 אלף לירות. במפעל זה יועסקו 150 פועל.

מר פונט: ברצוני להצביע על המצב הקשה של בתי-המלון הגדולים בעיר. בימים האחרונים עשינו מאמצים למנוע בעד סגירתו של אחד מבתי-המלון הגדולים בירושלים. יש כאלה אשר הודיעו לנו, כי לאחר הקונגרס הציוני הם ייסגרו.

היו"ר ב. אבניאל: לפני שנסיק את המסקנות - נבוא בדברים עם הנוגעים בדבר בשטח זה.

רצוני להודות לכל המוזמנים ולראש העיר. אני מקווה שההתמסרות והקדשת הזמן הרב שלהם ושלנו יביאו לתוצאות.